

NOVÉ MĚSTSKÉ PROSTORY

Recenze publikace

Téma veřejných prostorů, které jsou významnou částí našich sídel a měst, je v naší odborné literatuře přes všechnu naši „otevřenost světu“ stále na okraji zájmu. Ulice, náměstí, parky, promenády, nábřeží, hřiště i drobné plácky byly v čtyřicetiletém období funkcionalistického urbanismu degradovány na pouhé „prostory mezi budovami“, i když byl výrazný rozdíl mezi jejich řešením a údržbou ve vyspělých zemích a ve státech „reálného socialismu“. V poválečném období byl funkcionalistický urbanismus aplikován prakticky ve všech evropských zemích, avšak od sedmdesátých let 20. století se předmětem zájmu odborníků i aktivních občanů znovu stala problematika veřejných prostorů ve městě. Pozoruhodné analýzy a realizované projekty prokázaly, jak velký význam mají veřejné prostory pro kvalitu městského života.

Do r. 1989 k nám pronikaly tyto informace sporadicky, i když jsme všichni pociťovali neútlonost a nekvalitu prostorů v socialistickém městě. V současné době je nejvyšší čas, abychom dohnali svět a seznámili se s nejnovějšími praktickými zkušenostmi i teoretickými pracemi.

Výbornou příležitostí k tomu je kniha **NEW CITY SPACES**.

Výstižný text je na každé straně bohatě ilustrován fotografiemi a názornými urbanistickými schémata, takže při čtení máte pocit, že sledujete zajímavý dokumentární film.

Odkud autoři čerpají informace?

Jan Gehl (1936) je architekt a je profesorem urbanismu na School of Architecture Royal Danish Academy of Fine Arts v Kodani. Působil také na mnoha zahraničních univerzitách (Edinburg, Vilnius, Oslo, Toronto, Calgary, Melbourne, Perth, Berkeley, San Jose a Qudalajara).

Lars Gemzoe (1945) je také architektem a vyučuje na stejné univerzitě v Kodani. Také on má zkušenosti z dalších univerzit v zahraničí (New York, Montreal, Rouen, Hannover, Bogota) a přednášel na řadě odborných konferencích (USA, Kanada, Japonsko, Kolumbie, Anglie, Skotsko, Francie, Německo, Španělsko, Jugoslávie, Litva a Skandinávie).

Jejich kniha je výsledkem osmileté práce – shrnuje analýzy aktuálních publi-

kovaných textů, ale hlavně vyhodnocuje poznatky z vlastních pracovních pobytů a studijních cest a fakta získaná „od pramene“ – tedy buď přímo od klíčových aktérů těchto převratných projektů, nebo jejich blízkých spolupracovníků a pokračovatelů.

Obsah knihy je členěn do tří částí:

V první části – „Winning Back Public Spaces“ – autoři názorně ilustrují souvislosti mezi veřejnými prostory a životem obyvatel města a rekapitulují vývoj názorů na veřejné prostory za posledních 70 let.

Jako hlavní důvody téměř všeobecného úpadku veřejných prostorů v období 1930 – 1970 uvádějí: zavržení ulic a náměstí modernismem předválečných let, extenzivní rozvoj bydlení při poválečné obnově měst a konečně invazi automobilů, které z veřejných prostorů vytlačily nejprve hromadnou dopravu, a nakonec i chodce. Veřejné prostory se postupně změnily v nebezpečná, nezdravá a nehezka místa. Zlom v myšlení nastal v 70. letech a to – jak už to bývá – nezávisle na sobě v různých zemích. V závěru první části charakterizují autoři města podle způsobu využívání veřejných prostorů a případné snahy o jejich revitalizaci a řadí je podle těchto kritérií do čtyř typů (The traditional city, The invaded city, The abandoned city, The reconquered city).

Druhá část – „9 Cities, 9 Public Space Strategies“ je těžištěm nejzávažnějšího sdělení. Na konkrétně popsanych příkladech devíti měst z rozdílného historického, sociálního a ekonomického prostředí zde autoři prezentují, jak zásadní je pro úspěšný rozvoj města přístup politiků a odborníků k veřejným prostorům a jak důležitá je spolupráce s veřejností. V každém z příběhů jsou kromě popisu prostředí a zvolené strategie uvedena také konkrétní jména klíčových osobností – většinou politika nebo kompetentního odborníka – někdy i v jedné osobě. (Úspěch rozsáhlých a tedy dlouhodobých projektů však obvykle zajišťuje speciálně zřízená organizace.)

Všechny příklady mají jednoho společného jmenovatele – hlavní iniciátoři nové koncepce si uvědomovali klíčový význam veřejných prostorů a obnovu veřejného života pro rozvoj společenského i hospodářského rozvoje města.

Autoři popisují devět inspirujících příběhů, které dokazují, že každé město si může najít vlastní cestu a způsob jak uskutečnit tuto vizi.

Barcelona (Španělsko) po prvních svobodných volbách v r. 1979 zahájila rozsáhlý program obnovy a budování nových veřejných prostorů a úspěšně do něj zapojila jak občany, tak podnikatele. Silnou motivací bylo přinést všem obyvatelům po 40 letech frankistické totality viditelné zlepšení. Tato strategie přinesla i hospodářský rozvoj.

Lyon (Francie) formuloval svůj cíl – „město pro lidi“ – v r. 1989 a od počátku svou pozornost zaměřuje jak na centrum, tak na předměstí. Zásadou je poskytnout kvalitu všem bez rozdílu. Radnice zapojuje občany – před renovací hlavní třídy proběhlo více než 100 občanských setkání.

Strasbourg (Francie) zahájil regeneraci centra města spojenou s preferencí chodců a cyklistů až v r. 1990, kdy se situace v centru stávala neúnosnou. Významnou úlohu při eliminaci automobilové dopravy v centru sehrálo zavedení komfortní tramvajové dopravy, vybudování záchytných parkovišť a výhodné jízdné.

Freiburg (Německo) prosazuje prioritu tramvají, cyklistů a chodců ve svém rekonstruovaném centru již od 60. let. Charakteristickým prvkem města je obnovená středověká soustava malých potůčků, které oživují historické ulice.

Kodaň (Dánsko) má svou první pěší zónu již z r. 1962 a od té doby realizuje dlouhodobou strategii regenerace dalších veřejných prostorů. Obdivuhodně úspěšná je metodika, podle které se krok za krokem omezuje počet parkovacích míst v centru (ročně o 2 – 3%) a uvolněné plochy se vracejí zpět lidem, kteří je s radostí využívají pro aktivity nově vznikající „městské kultury“.

Portland (USA) „je důkazem, že je možné vybudovat město přátelské k chodcům i v zemi, kde je automobil králem“ – jak píše tamní noviny. Tramvaje, které byly v 50. letech zrušeny, byly v 80. letech obnoveny – za úspěšnou konverzí bývalého průmyslového města je vidět angažované politiky i občany.

Curitiba (Brazílie) je výjimečným městem nejenom v Jižní Americe. Začátek je v územním plánu z r. 1965, jehož autor měl možnost jako starosta v letech 1972 –

1992 významně ovlivnit realizaci založené strategie. Důraz na kvalitní veřejné prostory, unikátní způsob „autobusového metra“, ale i kulturní a hospodářský rozvoj je hlavní charakteristikou města.

Cordoba (Argentina) je unikátním příkladem vlivu jednoho architekta na celkový image města charakteristickými výtvarnými prvky, kterými obohatil výraz historických veřejných prostorů. Bohužel bez návaznosti na širší urbanistický koncept a politickou podporu má tento počín jen omezený společenský dopad.

Melbourne (Austrálie) je velkoměsto, které si chrání tradiční uliční síť svého centra před rostoucí automobilovou dopravou, ale i devastujícím vlivům uzavřených „shopping malls“. Pro jejich výstavbu v centru města uplatňuje regulace, které předepisují otevřené transparentní partery a naopak zakazují mimoúrovňové křížení ulic pěšími „tunely“. Město, které prakticky nemá v centru žádné náměstí, nabízí pro městskou rekreaci přírodní prostředí nábřeží a parků na okraji centra nebo prostory v soukromých zábavních komplexech.

Třetí část – „39 Streets and Squares“ – je nejobsáhlejší, protože představuje vybrané ukázky velké řady rekonstruovaných nebo nově vybudovaných veřejných prostorů ve městech z Evropy, Kanady, USA, Saudské Arábie, Japonska a Austrálie a to jak barevnými fotografiemi, půdorysnými schémata a orientačními mapkami, tak také zasvěcenými komentáři.

Z konkrátních příkladů i obecných trendů uvedených v této knize vyplývá, že s postupujícím tlakem globalizace přirozeně roste sebezáchovná snaha o revitalizaci občanské komunity – místního společenství. S tím souvisí potřeba reálného „veřejného prostoru“ a nároky na kvalitu prostředí, ve kterém se veřejný život odehrává.

U nás se o souvislosti mezi způsobem života a kvalitou veřejných prostorů v obcích a městech zajímají zatím převážně nevládní organizace, které mají přímý kontakt se zahraničními odborníky. (Nadace Partnerství – Program Partnerství pro veřejná prostranství, Nadace VIA, Nadace Open Society Fund...)

Kniha NEW CITY SPACES je svou srozumitelnou formou a bohatstvím názorných ilustrací skvělou příležitostí pro širokou odbornou i laickou veřejnost (včetně osvědčených politiků) dozvědět se o aktuálním řešení problematiky veřejných prostorů v různých městech světa.

Lord Richard Rogers v závěru předmluvy říká: „pokud bylo třeba potvrzení o tom, že pouze dobře navržené město je udržitelnou formou komunity, pak tato kniha to dokazuje“.

Anglickou verzi by měly do svých fondů zakoupit alespoň vysoké školy, odborné instituce a knihovny.

Ostatní se mohou těšit na český překlad, o kterém již s dánským nakladatelstvím začalo jednat brněnské vydavatelství ERA group, s.r.o.

[Jan Gehl + Lars Gemzoe: NEW CITY SPACES (Copenhagen 2000)
anglický překlad Karel Steenhard
264 stran, 160 plánek a mapek
490 barevných fotografií
cena anglické verze 38 USD
Vydavatel:
The Danish Architectural Press
Strandgade 27 A
DK 1045 Kobenhavn K
Denmark]

V nakladatelství The Danish Architectural Press je možno objednat také anglickou verzi první společné knížky PUBLIC SPACES PUBLIC LIFE (Jan Gehl + Lars Gemzoe, Copengahen 1996), ve které shrnuli zkušenosti z Kodaně. Vysvětlují v ní metodiku vytrvalé a postupné revitalizace veřejných prostorů, která neuvěřitelně změnila způsob veřejného života obyvatel tohoto skandinávského města.

Přednáška prof. Jana Gehla v Brně v r. 1996 se stala prvním impulsem pro vydání českého překladu jeho první knížky z r. 1971 „Život mezi budovami“ („Life between Buildings“). Tuto dnes již kultovní „příručku“ pro urbanisty, která vyšla v mnoha zemích na celém světě, vydala v češtině Nadace Partnerství v rámci programu Partnerství pro veřejná prostranství v r. 1999 a lze ji zakoupit za 150 Kč v kanceláři ČSOP v Brně na Panské ul. 9.

Eva Staňková